

Par modo vult, ut afflictio et clamor universim imnotescat, nulla re obruator; id quod bene describit Ol. : « neque vociferationem meam aer cohipeat, neque luctus et lamenta loco consistant et occulterunt aut oblivione deleantur, sed ad coelos vocis meae intensio pertingat, ut Deus malorum quae sunt vindicta et sceleris auctorum ulti constitutus, vita meae anteactae integritatem inculpatam omnibus manifestam faciat. Mos autem hic est eorum, qui in aerumnis versantur, ut nolint mala sua celari. Tantum, inquit, abest, ut malorum mihi conscius sim, ut omnes intueri ea quae patior desiderem »; clamor scil. ne sistat et lateat in terra, ad coelum incensanter penetret (cf. Pin. Cord. Mar. Tir. W. Men.); idem in hebr. *ne sit locus clamori meo*, ubi scil. lateat vel consistat (cf. Mar. Male. Pin. Ros. W. Hitz. P.).

Plane scit et intime sibi persuasum est, se non frustra assercere innocentiam suam. Assurgit ad miram spei et fiduciae confessionem, cum iam non pro tempore futuro tantum suae innocentiae testificatiōnem certo speret, sed aperte profiteatur, *iam nunc* Deum esse sue integratatis testem. Ita enim in hebr. v. 20 *etiam nunc ecce in coelis testis meus et testificator meus* (LXX ἐδὲ συστρωψ πεν) in excelsis; qui non solum scit, sed etiam testatam facit et profitetur innocentiam meam (cf. Malv. Hitz. Hitz.), v. 20 « *ecce enim in coelo testis meus et conscius meus in excelsis* »! — *in terra* Iobus vilipenditur et accusatur; erigit se, quia *in coelis* eius agnosci debet et approbatur innocentia. Praeterea fidei et pietatis vim in Iobu iure admiraberis, qui, quamvis Deum ipsi poenas infigentem descriperit, tamen tali fiducia in eundem fertur. Quo magis enim ab amicis despicietur et tamquam peccator ira et vindicta Dei obrutus assuritur, eo magis et intimum Deo adhaeret uni spei auctori et sponsorī; unde contrarium evenit eius, quod *Satan* expectaverat, et Iobus, ut humano modo loquar, Dei exspectationem non fecilit, neque Dei contra Satan gloriatione eventu spoliavit. Praclare hoc enuntiat v. 21 « *verbosi amici mei; ad Deum stillat oculus meus* »; — in hebr. *illusores mei amici mei* (cf. Pin. Male. III. W. Renan); ad Deum oculos cum lacrimis assiduo convertit, ipsa lacrima preces sunt efficaces, in Deo uno obtutum figit eiusque opem omnis eius fletus incessanter implorat. Ita Iobus animi sui sensa praecare pandit.

Iam quid toto affectu appetat, exponit v. 22 in hebr. et (ut) *ius*

ficitur sanguinem a me effusum (cf. Male. Cord. apud Pin. Cod.), hoc loco post tot sollemnes innocentiae assertiones frigidus dici videtur, neque concordat cum altero membro, neque satis cum sequenti verso, qui ostendit Iobum id totis viribus summopere expetere, ut innocentiam palam a Deo declaratur. Quare prior expositio ad affectus vehementiam magis est apta.

dicit viro cum Deo i. e. ut decernat pro viro contra Deum, a quo nunc affligitur; alterum membrum vel comparationis causa adiungitur: *ut filius hominis*¹ ius dicit *amicus*, i. e. petit, quod saepè iam rogaverat, ut Deus communī norma secum agat; vel, quod *Dathe, Hitz.* aliisque malum² et decernat inter hominem (Iobum) et amicum eius (vel amicos eius) i. e. ut Deus etiam Iobo ius dicat contra amicos, id quod cum priore membro arte coniunctum est. Proinde innocentiam palam declarari roget; ita Iobus evadet superior in disceptatione. Quod textus latinus habet v. 22 « *atque utinam sic indicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo* »; — refert sensum 9, 32. 33; 13, 19-24; i. e. utinam Deus illum sequeretur ordinem, quem homines in iudicis observant! dein possem facile meam causam probare et evincere (cf. Cord.).

Postulationi suae rationes subdit ex vitae brevitate et miseriis depromptas; et prius quidem v. 23 « *ecce enim breves anni transeunt et semitiam per quam non revertar, ambulo* »; — i. e. urget divinam clementiam, ut matureret ei benefacere; labi enim tempus parloque post non fore in hac vita opportunitatem, ut afflictum recret et insonti opituletur (cf. Cord. Cod.). Bene Men. advertit: « eadem videtur ratio, quam supra attulerait 14, 5. 6; non enim mirum, si frequenter eadem repeatat et dolores subinde deprecetur: qui enim infortunio aut morbo aliquo vexantur, frequenter eo sermonem referre solent »; urget eo magis, quia si moriatur, tamquam impius habebit (cf. Pin.). Id exprimit LXX et vet. lat. : « *anni enim numerati venerunt mihi* ». Id magis explicat conditione sua prepersa, quae ostendat, quam proximus sit morti 17, 4 « *spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulchrum* »; — vel exhebr. *spiritus meus (vitalis) corruptus est, dies mei extincti, sepulchra mihi* (cf. Cod. Mar. Male.), i. e. iam spiritus vitae opprimitur, attenuatus est, ut mox deficiat. In hisce denuo recolit, quanta acerbitate ultimi hi dies sim impletivi; v. 2 *non peccavi et in amaritudinibus moratur oculus meus*; — i. e. nihil sentit, videt, percipit nisi molesta et amara. Facilis est vulg. sensus.

In hebr. *prefecto, sannionēs mecum* (sunt) etc. (Cord. Male. VII. W. Del. Zsch. P.) et iure, est enim οὐδὲν particula interrogatiois nonne vel iurantis formula, quae ad sensum *prefecto* proxime accedit; et similiter in vulg. Alii particulam retinent conditionalem: si non adessent illusiones, in disceptationibus quietus esset; vel

¹ Ita Theod. xxi 6ος ἀνθεμον τῷ αἰλοῖον αὐτῷ. Cf. cod. syr. hexapl.

² Explicant et legunt non 73 sed 72. Sensus optimus quidem; at comparationem efferrunt Syr. S. Hier. Chald.

si non adest mecum fraus (i. e. quia nullius culpae mihi conscient sum), oculus meus in illorum impetu manere potest tranquillus (cf. apud *Hirz.* *Hitz.*); sed alias certe Iobus non ita de amicorum sermonibus indicat, neque hucusque propter suam innocentiam criminationes interlocutorum sprebit. Verbum **לְבָבֶךָ** in *vulg.* Gen. 31, 7 circumvenire, Ex. 8, 25 fallere similiter Iud. 16, 10, 43, 43 illudere, decipere, mentiri, 3 Reg. 18, 27 illudere veritut; hoc loco **לְבָבֶךָ** prior significatio (non peccavi = profecto, non fraudes mecum) videtur ab interprete accepta. Sed etiam significatio *illusio* ex 3 Reg. 18, 27 indubie constat. Neque **לְבָבֶךָ per nocturne adiunctam** videtur habere notionem *quietum esse*, sed tantum diu morari; quare in priore interpretatione omnino standum erit.

Quia « illusiones mecum » sunt, eo instantius Deum deprecatur, ut Deus spondeat pro ipso et sit fideiussor apud se pro ipso. Ita in hebr. v. 3 *pone* (pignus), *sponde pro me apud te* i. e. fideiube pro me apud te; Deum implorat testem innocentiae, ut apud Deum qui infligit poenias, pro ipso insonti spondeat, eum in fidem ac patrociniūm suscipiat et huīus patrocinii pignus ponat. Bene *Pin.* perpendit: « hinc sane perspicere licet, ut vir pius nullib[us] agnoscat tutam fidem, nisi in Deo, neminem, qui in re capitali velit pro illo sponsorem se praebere »; quare pergit in hebr. *quis ille*, (qui) *manu mea obligetur* i. e. quis enim praeter te data dextera sponsionem in se recipere possit vel velit? quis alius mecum ineat foedus, quod manuum complosione sanctur (cf. *Mar.* *Malv.* *Cod.* *Pin.* *Cord.* *Tir.* *Vav.* *W.* *Zsch.*). Textus lat. v. 3 « libera me, Domine, et pone me iuxta te et cuiuscum manus pugnet contra me »; — sensum refert eundem, quatenus solius fidei et securitatis causam in Deo agnoscat; profitetur Iobus, se nihil putare omnium hominum aggressiones, dummodo Deus eum protegat, eum tamquam innocentem ad se admittat¹.

Una spes est in Deo collocanda, nam amici carent sapientia et vera cognitione, unde ab illis aequum ac verum iudicium sperari non potest; v. 4 « cor eorum longe fecisti a disciplina, propterea non exaltabuntur »; — vel ex hebr. *quia cor eorum abscondisti ab intelligentia, propterea non exaltabis* (eos) i. e. causam non evincent, superiores non erunt, sed causa cadent (*Malv.*). Obstinationem illam amicorum sententiam, qua in errore de poenarum causa versantur, Iobus considerat tamquam castigationem divinitus admissam; mentes eorum, meliori eruditioi impervias eamque respuentes, non esse tales agnoscit, quas Deus suis favoribus approbet. Quam recte Iobus

1. Vocem **לְבָבֶךָ** interpres latiore sensu accepit; cf. Ps. 118, 122 *suscipe servum tuum in bonum*; fortasse alterum membrum *quis manum meam percutiat?* sane legerit **לְבָבֶךָ** i. e. *quis audeat percutere?* explicans liberiore modo et elegantiore sibi esse vertendum duxit.

indicaverit, eventus docet et ex prologo colligitur. Deus, ita arguit, mentes dociles, animos humiles approbat, exaltat, suis sapientiae donis cumulat; sed a tali docilitate eorum contumacia longissime abest; cernit in eorum obstinatione initium divinae in eos vindictae. In qua vero conditione iam versentur illi et quam longe absunt ab exaltatione, per modum comparationis illustrat v. 5 « *praedam pollicetur sociis et oculi filiorum eius deficiunt* »; — i. e. sunt amici sicut homo qui amicis largam praedam pollicetur, dum ipse adeo pauper sit, ut filii eius praefame deficiant. Amici Iobus pollicantur sapientiam cumque docere volunt, dum ipsi illa careant quam maxime. Hic sensus, a quo *Cord.* *Men.* non longe absunt et quem *Hirz.* et *Hitz.* etiam ex hebr. proponunt, simplex ac verus videtur; respondet verbis et contextui; dicuntur oculi deficiere, languescere prae inopia, fame (cf. Ps. 87, 10. Iob 11, 20. Ier. 14, 16. Bar. 2, 18).

Ceterum mira est hoc loco interpretum varietas, et merito dixit *Cord.*: « vix duos auctores reperias, inter quos de huius loci aut conversione aut explicacione conveniat ». Neque ulla pacto opus est a latina interpretatione recedere; illa enim quam optime verbis hebreis respondet, ut *Hitz.* fatetur, qui hoc loco unam *vulgatam* recte transtulisse asserit. Ita hebr. etiam intelligunt *Chald.* *Mar.* qui ad dividendum annuntiat sociis », alli ita vertunt: qui amicos tamquam praedam prodit (vel praedae causa prodit, vel eos diripiendos et lacerandos alii exponit), carissimorum suorum morte puniunt (cf. *Ros.* *W.* *Del.* *Zsch.* *Le Hir*); alli alteri, quos vide, si vacat, apud *Pin.* *Malv.* *Ros.* *Vav.* Volunt amicos violatae amicitiae legis accusari et ita alteram reddi rationem, cur non sint exaltandi.

Quia in re praeceps eluceat amicos carere sapientia, declarat v. 6 « *posuit me quasi in proverbium vulgi et exemplum sum coram eis* »; — numerum adhibet singularem ex v. 5 et comparatione instituta; vel loquendi modus est indefinitus (ut germanicum *man*) i. e. me fecerunt in parabolam, ex me petunt dicendi formas, quibus aliorum peccata et calamitates amplifcent; nomen meum apud eos in proverbium abiit, que hominem sclestissimum eumque Dei vindicta perculsum designant, ita ego iis sum *exemplum* iustitiae Dei. In hebr. **לְבָבֶךָ abomination facies factus sum**¹ (cf. *Hitz.*), vel quod alii praecipuerint: factus sum sicut is cui sputa in faciem proicitunt (cf. *Ros.*

1. Vox derivatur a **לְבָבֶךָ** expuere; abominari; unde nomen cum dicit, qui adeo est abominationi, ut coram eo expuamus. S. *Hier.* probabilissime **לְבָבֶךָ** legit *prodigium*, portentum i. e. exemplum prodigious (cf. *Pin.*). Ex veteribus aliis *Tophet*, Gehenna cogitant (*Chald.* cf. *Pin.* *Cod.*), aliis *tympano*, vel cruciatus instrumento, vel publici spectaculi nuntio (cf. *Malv.* *Vav.*).

Hirz. W. Del. Zsch. P. Le Hir. In hunc sensum *exemplum* scil. irrisiois, quod ad irridendum proponitur, vel quo cum ridicula quedam comparamus, accipi potest (cf. Pin.); quare bene LXX ἐπέβην αἰτοῖς γέλας et vet. lat. « in risum illis deveni ». Alio parumper modo dicitur *exemplum*, quod ad gravissimum supplicium et quasi *exemplar* pertinet, quod ceteris hominibus sit documento, terrori, stupori, quod sit *exemplum* cruciatus. Loquendi modus est satie frequens, cf. Num. 5, 27; 3 Reg. 9, 8; 2 Par. 7, 20; Ier. 48, 39; Ez. 5, 15; 14, 8; Nah. 3, 6. Amici autem talia de Iobu indicantes turpiter errant, neque (quod insipientum est) se ullo pacto dedoceri patiuntur¹.

Cum talis habeatur, sentit rei indignitate et novo affectu dolore et moerore; unde v. 7 « caligavit ab indignatione oculus meus et membra mea quasi in nihilum redacta sunt »; — hebr. *sicut umbra omnia* i. e. tabescit et consumitur moerore et moestitia; idque *oculis* vigorrem ac vim subtrahit, cum splendor illorum et lux tristitia et lacrimis ita admiratur, ut eorum acies hebescat; idemque corporis macie tabeque ostenditur; *redactus* est quasi in umbram pristini lobi qui fuerat, exsanguis potius quam homo vigens cernitur, tamquam umbra pallida, corpus umbratile; adeo vires et membra deficiunt. Hyperbole est, animi dolentis indicium.

Iam explicit quos effectus habeant eius calamitates in viros sapientes; ita a) refutat accusationem ab Eliphaz prolatam 13, 4; b) amicos carere prudentia ulterius ostendit.

Talia enim cernentes, quae ipsi acciderunt, v. 8 « stupebunt iusti super hoc et innocens contra hypocritam suscitabitur »; — primum admiratione et stupore tangentur de mira Dei et nunquam satis ab homine comprehensa providentia, qua sic interdum cum iustis agit (cf. Pin.). Alio affectu ad alium prorumpunt: mirantur et indignatione commoventur contra impium, qui prosperam agit vitam; cf. Ps. 72, 3 zelavi super iniquos pacem peccatorum videns. Pronum est, talem excitari indignationem; unde monet Ps. 36, 1: noli aemulari in malignantibus; nihilominus etiam pii tali impiorum felicitate et superbia tentantur: concaluit cor meum infra me Ps. 38, 4. Censem Pin., hac ratione simul Iobum orationem suam paulo incitatiorem excusare: quid mirum est me ita loqui, cum res ipsa tam indigna sit, ut iustum quemvis merito conturbare possit. Alii: iusti importunitatem et vehementiam amicorum damnabunt et aversabuntur et contra illam in meam defensionem exsurgent (cf. Men.). Sed generalem sententiam Iobus proferre videtur. Ad quod optime refertur id quod

1. Alii supplement ad posuit Deus (Sz. Mar. W. Del. Zsch. P.), ali melius Eliphaz (S. Thom. Men.); optime in universum sententia accipitur (Cord. Hirz.).

sequitur; tali enim aspectu et indignatione iustus non modo non missam faciet virtutem, sed maiore animo et conatu illam prosequetur et capesset (Mar.). Ita v. 9 « et tenebit iustus viam suam et mundis manibus addet fortitudinem »; — i. e. haec severa Dei providentia, quam in me insoni cernunt, iustos excitabit, quo maiore cura et studio virtutem colant et ab omni mali specie abstineant; hunc fructum colligit is, qui vere iustus est; ita Iobus refutat quod Eliphaz 13, 4 obicerat. Censem enim Iobus, minores suos nav eos adeo severe castigari; iam ex tali Dei iustitia iustus vires colligere debet, ut coram Deo sanctissimo omni studio caveat a peccato et omni conatu amplectatur virtutem. In hebr. et *purus manibus addet fortitudinem*.

Sed ad amicos oculos convertens eos in praeconcepta sententia cernit obfirmatos, ineptos ad talen fructum et talen sapientiam. Unde v. 10 « igitur omnes vos convertimini et venite! et non inveniam in vobis ullum sapientem »; — ex hebr. *verum vos omnes iterum accedite* (et venite) i. e. etsi iterum iterumque redditis ad me inspicendum, ad disputationem protrahendam, non melius unquam sapietis. Alii provocationem ibi cernunt ad disputationem instaurandam (Mar. Men.); sed prius magis ad rem; tali vero severa castigatione eos simul ad sententiae mutationem, i. e. ad resipiscientiam cohortatur, immo reprehensione facta provocat.

d) *Suam lamentatur conditionem 17, 11-16.*

Denuo se iam pene vita functum esse conqueritur, unde iterum apparet, quam inepita amici spe ipsius animum solari conentur (cf. 3, 18; 8, 21; 11, 14). V. 11 « *Dies mei transierunt, cogitationes meae dissipatae sunt, tortuentes cor meum* »; — hebr. *possessiones (hereditates) cordis mei*; « ita spes appellatur, quia animi mortalius spe foventur » (Cod.); i. e. omni quea animo fovebat iam evelluntur, eradicantur, morte appropinquante extirpantur, pereunt (cf. Pin. Mar. W.). Experiit seil. inter alia etiam acerbum illum dolorem, quem spei, cogitationum, consiliorum omnium evulsio creare solet morte instant. Quam cordis confectionem non immerito explanant LXX et vet. lat.: « *concussae sunt compages² cordis mei* ».

Unde frustra ait amicos meliora promittere; quorum agendi modum delineat v. 12 ex hebr. *noctem in diem vertunt, lux propinqua ex*

1. Pro בְּלֹא textus mas. certe legi debet cum aliquibus codi. cum Syro, S. Hier. Houbig. B. בְּלֹא omnes vos.

2. Sed probabilitate בְּלֹא commutariunt cum בְּרִירָה (cf. Del.).

tenebris i. e. pro nocte calamitatis et mortis, quae mihi ineluctabilis imminet, diem promittunt felicitatis; lucem autem mihi esse propinquam, denuo fore, ut mihi prosperitas illucescat et ex calamitate enascatur vel etiam, *antequam* mortis tenebrae ingruant.

Locus est vexatus; simplicissimam elegi explanationem; dubium prae-
primis est membrum alterum, et in hoc *υπό*; illam notionem selegi, quae
certo loco inest (cf. Ex. 14, 19. Gen. 6, 43). Alii hoc membrum eludant:
lucem appropinquant tenebris, i. e. aequant, i. e. res prorsus invertunt
(W.); obstant et verba et sensus. Alii: lux est proprius, quam facies tene-
brarum (Hirz.), i. e. quam ipsae tenebrae, sed qui *facies* tenebrarum? et
quomodo possent asserere, Iobus proprius adstare felicitatem, quam ipsum
in qua versatur miseriam? Alii: lux propinquia tenebris, i. e. ex mente
Iobi: viximus ortus est sol, cum statim iterum ingruunt tenebrae; nox est
mihi tamquam dies, quia ob dolores insomnem transigo, dics vero et lux
brevisima et nulla fere mihi pree tenebris malorum (Ros. Le Hirz.). Eundem in
modum versus explanant subhidentes *cogitationes*, Ol. S. Thom. *Cord. Mar. Mal. Men. Tir. Calm.*, sed obstal a) mirus loquendi modus: nox
insomnis est dies; b) cum *lux* et *tenebrae* statim metaphorice dicantur,
eadem metaphora in membro priori debet agnosciri; c) non satis perspicitur,
cur a v. 13 adeo effera, quid *ipse* expectet; id vero in priore interpre-
tatione optime habetur, dum *contra amicorum* promissiones, quid revera-
sibi instet, multo pondere exceperit.

Textum latinum v. 12 « *noctem verterunt in diem et rursum post tenebras spero lucem* »; — intelligere codem modo poteris, si ultimum mem-
brum per interrogationem efferas. Praecclare enim nota *Pin.* : « at si
interrogant legas, lenissimus sensus et tum hebreis et graecis tum
etiam rei praesenti valde congruus efficietur; nam inhebant illum
amici bene sperare de felicitate temporali iterum recuperanda; nunc
ostendit vanam esse spem; lux prope tenebras et vita morti proxima;
sperarene debeat felicioris conditionem et post tantas tenebras
iterum vitae lumen recuperandum; hunc autem sensum in hebreo
esse et in latina lectione desiderari, *Eugubinus* affirmit; sed non
desiderabit, qui paulo accuratius expenderit ».

Iam quid vere ei sit expectandum, proponit amicorum suasiones
ridens, v. 13 « *si sustinuero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectum meum* »; — i. e. si expectavero rerum commutationem, ut vos
vultis et pollicemini (*Mar. Mal. Tir. Gord.*), non diem, non lucem,
sed limbum solum tenebrosum mihi contingere certum est; ibi lectum

4. LXX habent τῶς ἐγὼς ἀπὸ προσώπου σκότειν; ret. lat. « lux prope faciem tene-
brarum ».

meum iam cerno stratum, ibi totus sum animo et cogitatione; nihil
aliud restat. Vel si aliquid sperandum est, limbus eiusque tenebrae
unice sunt expectandae¹.

Quid *animo* supersit, dixit; iam proponit, quid *corpori* contingere
praestoletur, v. 14 « *putredini dixi: pater meus es; mater mea et soror mea, vermis* »; — iam ita assuetus est et familiaris morti eiusque
expectationi, ut putredinem vermesque nominibus carissimis
tamquam maxime sibi propinquos compellat; « *cum nulla alia re temporali remanebit mihi affinitas* » (S. Thom.). Simil ista appellatio
non obscurè innuit, quoniam ipsi mors in votis sit (*OL. Pin.*);
cum his demum arctissima societas et cognatione coniungetur (*Vav. Mal. Tir. Men.*).

* Si, ut *Br.* bene coniungit, anima in infernum, caro vero in putre-
dinem et vermes ire compellitur, v. 15 « *ubi est ergo nunc praestolatio mea et patientiam meam quis considerat?* » — hebr. *et expectationem meam quis intuebitur?* Ita scil. *amicos* interrogat: quis illam spem,
quam vos favore me iubitis, — unde B. legi vult *bona mea* — unquam
impleri videbit? Vana sunt figura! Ita bene *Pin. Cord. Mar. Mal. Tir.* Frigide alii (*Men. W. Del.*) expectationem ipsius Iobi intelligunt; sed
quid *haec* querar, quam a v. 13 tam nervose proposuit? Amicos
refelli et ridet, ergo *amicos* tangit et pungit interrogationsis aculeo.

Respondet v. 16 in hebr. *ad rectes² inferni descendenter, si simul super pulverem requies* i. e. nulla alia spes mihi superest. Ita ser-
monem antecedentem complexus concludit, iterum limbum et sepul-
chrum, animi et corporis habitaculum commemorans³.

1. Sunt, qui ipsum *Schoel* sepulchrum interpretentur (S. Thom. *Mar. Mal. Cod.*), at
recte cum *Ol. Phil.* limbum interpretamur, ad quem ipsae etiam tenebrae referendas
sunt. Nam *lectum in tenebris sternere* explicare (*Pin. Cord. Men.*) non adeo
plaet, quia versus deinceps sequenti sortem corporis meditatur Iobus.

Aliis placet, apodosum deum a v. 15 incipere (*Hirz. Hirz.*); et immerito; in oratione
enim *conciitata* quia tam longas feret periodos? brevibus membris sermo incedit!

2. *putredinem* rite explicari a *vulg.* (et etiam ab *Aq. Theod.* cf. cod. syr. hexapl.),
certum est, cum in membro parallelo *ταῦτα* correspondat; unde vox a verbo *ταῦτα*
perdere, corrucepere est derivanda; neque licet vertere cum recentioribus (*Hirz. Hirz.*)
foream, sepulchrum *ταῦτα* a *ταῦτα* cum haec vox *fem.* sit, quam *patris* appellatio nullo
modo consequi potest (cf. Ps. 15, 10).

3. Ita quidem ex punctatione *ταῦτα* (cf. *Pin. Cord. Mal. Cod.*); sed cum veteres ver-
siones nullo modo *rectes* vel *repugna* exprimant, merito de illa lectione dubitaveris.
Syri habet *cum potentia* *ταῦτα*; LXX *τις τις*; *vulg.* *in profundissimum infernum*, id
quod *ταῦτα* *ad sufficientiam, abundantiam inferni* (cf. Nah. 2, 13) legendum esse suadet
(cf. *Hirz.*).

4. Vult *Hirz.* legi per interrogationem. Sed quorsum? nam « spes illa descendet ad
infernum » non dicit, ut ille vult, « in inferno spes effectum sortietur », quomodo enia-
amicorum promissio de felicitate *terrestri* in limbo impleretur? sed « spes illa evane-

S. Hier. **dx** interrogative explicuit; unde v. 16 « *in profundissimum infernum descended omnia mea; putasne saltem ibi erit requies mihi?* » — verba sunt gementis et limbi mortisque requiem expertentis, sed nihilominus conditionem illam umbratilem nonnihil extimescentis (cf. 10, 21, 22; 14, 21, 22), quem timorem optime interrogatio illa dubitantis quasi et titubantis exprimit. Nam quod de sepulchro aliqui exponunt (S. Thom. *Cod. Mar. Men.*), minime placet, cum verba ipsa nimis clare *limbum* oltrudant (cf. S. Greg. *Br. Rup. Pin. Cord. Tir. W.*), et *School* nunquam sepulchrum significet¹. Iobus, quamvis 16, 18-20 praeclarum suam in Deum spem asseruerit eamque denuo precibus (17, 3) declaraverit, tamen nullam hisce in terris collapsae fortunae restitutionem corporisque sanitatem sperat. Ita quidem animum pandit religione et pietate quam maxime insignem. Nam Deo^{*} nuntium non modo non remittit, sed firmam eius fidem retinet, cum tamen ea quae ardentissime exoptat ab eodem Deo sibi denegari censeat. Ita demum victoriam reportat gloriosam de Satan, qui lobum beneficiorum tantum gratia Deo servire calumniatus erat. Servit Deo fidemque et religionem colit propter Deum. Quod ut elueat, sacer anchor lobum toties inducit amicos eorumque promissiones temporales repellentem. Est Deo fidelis, quamvis hisce in terris nihil iam sperari posse censeat.

scit»; vel si malueris de lobi spe esse sermonem, tum ait, omnem expectationem aliud non spectare nisi limbum, nisi mortem.

4. Nam ea vox in V. T. quatenus prostata in textu hebr. 65 vicibus occurrit (cf. Furst C. p. 1088) inter quos locos multi sunt, qui sepulchri notionem prorsus excludunt, nullus qui illam postuleat, neque Ex. 32, 27 si conferatur cum v. 21, neque Ex. 31, 45, 16 si conferatur cum v. 17.

II. DISCEPTATIO CUM BALDAD. Cap. 18, 19.

1. SERMO A BALDAD HABITUS CAP. 18.

Arg. — Verba futilea esse proleta declamat; quaerit, censcatne lobus propter se leges aeternas mutari? has vero in eo consistere, ut impius misere interest (16, 1-6); eam ruinam late prosequitur: certo evanescere illius prosperitatem, miseriam subito, inopinato ita adesse, ut effugere nullatenus possit; eum fame, morbo, morte denuo puniri (16, 7-14). Immo ne morte quidem illam cessare maledictionem; serpere scilicet illam in impii domum, familiam, omnemque memoriam; omnia exciscendi, ita ut omnes propter maledictionis atrocitatem obstupescant (16, 13-21).

Tria notanda sunt ut disceptationis *progressus* appareat: *a)* cum Eliphaz concederit, impiorum punitionem esse non semper adeo manifestam, sed conscientiae animique terroribus impium flagellari contendenterit. Baldad ad priorem propositionem regressus impium manifesta ruina semper interimi denuo affirmat; *b)* haec sententiae repetitione, qua lobis sortem clare describit, eo magis lobis patientiam¹ exerceat, quo molestius est, ab adversario sententiam iam refutatam denuo spretis argumentis propugnari; *c)* Baldad in universum proponit, quod iam cp. 8 disseruit; at impii supplicia accuratius et gravius et magis ad horrem excitandum describit, atque ullam de lobo spem se fovere iam penitus negat.

a) Lege stabili impium interire 18,1-6.

Disceptationem *abesraaBds'rlaed* censet; minime enim cum Eliphaz ab eo recedendum, quod prius assertum fuit, impium manifesta semper ruina plecti; unde interlocutores reprehendit v. 2 « *Usque ad quem*

1. Bene S. Greg. nota: « *amicos quasi consolantes (Satan) adduxit et tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitavit, quatenus omni, cuius patientiam flagella non vicerant, inter flagella saetam aspera verba supererunt. Sed innicuus calide insidiatus fraudem quam contra sanctum virum paraverat, perfidus, quia sancto viro quoq[ue] occasione perdillios intulit, tot causas victoriae ministrai. Contra tormenta quippe patientiam, contra verba sapientiam tenit, quia et dolores verberum aequanimitate sustinuit et stultitiam male studentium sapienter frenavit.* »